

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING EKOLOGIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MTT, OILA VA MAHALLA HAMKORLIGI

Sunnatova Gulruh Sherali qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti mustaqil izlanuvchisi

Gulruhsunnatova217@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23255565>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik madaniyatini rivojlantirishda maktabgacha ta’lim tashkiloti, oila va mahalla bilan hamkorlikni tashkil etish shakllari haqida ma’lumot berilgan.

Kalit so’zlar: ekologik madaniyat, hamkorlik, temperament, vizual, madaniyat, ekologik ta’lim.

Аннотация. В данной статье представлена информация о формах сотрудничества между дошкольной образовательной организацией, семьей и сообществом в развитии экологической культуры детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: экологическая культура, сотрудничество, темперамент, визуальная культура, экологическое образование.

Abstract. This article provides information on the forms of cooperation between preschool educational organizations, families, and local communities in developing the ecological culture of preschool-age children.

Keywords: ecological culture, cooperation, temperament, visual, culture, ecological education.

Ta’lim-bilim berish, malaka va ko’nikmalar hosil qilish jarayoni, kishini hayotga va mehnatga tayyorlashning asosiy vositasi. Ta’lim jarayonida ma’lumotlar olinadi va tarbiya amalga oshiriladi. Ta’lim va tarbiya bir-biri bilan uzviy bog’liqdir. Inson ilmi bo’lishni istasa u eng avvalo tarbiyalanishi kerak, tarbiyali inson mukammal ilm sohibi bo’la oladi. Har bir mamlakatning bugungi va ertangi kuni o’sha yurtdagi maktablarning holatiga, ta’lim-tarbiyaning sifatiga bog’liq. O’sib kelayotgan yosh avlodning bilimi va ularning kelajakda qanday inson bo’lishiga qarab, yurtimiz kelajagini tasavvur qilishimiz mumkin. Shuning uchun ham: “Kelajak yoshlarning qo’lidadir” - deyishadi.

“Taniqli pedagog A.S.Makarenko besh yoshgacha bo’lgan tarbiya bolaning shaxsiyati shakllanishida o’ta muhim ahamiyatga ega ekanini qayd etib o’tgan. Bu haqda u shunday deb yozgan: “...tarbiyaning bosh asosi besh yoshda nihoyasiga yetadi, demak, siz besh yoshgacha nima qilgan bo’lsangiz, bu tarbiyaviy jarayonning 90 foizini tashkil etadi, keyingi tarbiya esa qayta tarbiyalash negizida davom etadi”[3].

Shak-shubhasiz, ota-ona, oila, mahalla, maktablar bolalar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi kunda bolani chiroqli odob-axloqli, ilmi, tarbiyali qilib voyaga yetkazish davlat miqyosidagi dolzarb masala hisoblanadi. “Bir bolaning tarbiyasiga yetti mahalla ota-ona” - deganlari ham bejiz emas[5].

Maktabgacha ta’lim tashkiloti va oila ishini tashkil etishda quyidagi yo’nalishlarni inobatga olish zarur:

✓ Oilaning xususiyatlarini aniqlash (ota-onalarning tarkibi, ularning bandligi, ta’lim va ijtimoiy darajasi va boshqalar);

28.09.2026

- ✓ Bolaning yosh xususiyatlarini inobatga olish;
- ✓ MTT va oilaning ta’lim tarbiya jarayoni;
- ✓ Ta’lim tarbiya jarayonlarning natijalari[6].

Oilaning xususiyatlarini aniqlash jarayonida tarbiyachi oilada ota va otaning mavjudligi, ularning bandlik darajasi, ta’lim va ijtimoiy darajalarini inobatga olgan holda aniqlashi zarur bo’ladi.

Ota-onalar bilan ishlashning guruhli shakli- eng samarali va ta’sirchan shakllardan biri bo’lib, ota-onalar yig’ilishi, guruhli masalalar, konferensiyalar kiradi[6].

Ota-onalar yig’ilishi- bu usulda tarbiyachi ota-onalar bilan ishlashning eng samarali va natijali usuli hisoblanadi. Bunda tarbiyachi bolalarda ekologik madaniyatni rivojlantirishning metodlari, vazifalari, ekologik tarbiyalash va ekologik madaniyat ish mazmuni bilan tanishtiriladi. Bunda ota-onalar bilan birgalikda mavzu tanlab olinadi hamda tanlangan mavzu asosida yig’ilish tashkillashtiriladi[8].

Ota-onalar yig’ilishlarida teatrlashtirilgan tomoshalardan foydalanish ham o’rinli. Bunda ota-onalar va bolalar ishtirokida “Mening uyim, mening qal’am”, “Vitaminjon, polvonjon” kabi mavzularda teatrlashtirilgan tomoshalar bolajonlarga tashkillashtirib beriladi[4].

Ota-onaga pedagogik ta’lim berish- ushbu shaklda tarbiyachi ekologik mazmundagi o’quvlar, masalat soatlari, mahorat darslari tashkillashtirib berishi maqsadga muvofiqdir.

Ota-onalar bilan ishlashning vizual shaklida esa ota-onalar bolalarining tarbiyasi va bilim darajasi haqida ma’lumotlarni vizual va axborot materiallari orqali olishadi: ekranlar, stendlar, papkalar, ko’rgazmalar, fotosuratlar, ochiq eshiklar kuni[7].

Qonunchilik hujjatlariga nazar soladigan bo’lsak, O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan 2012-yil 19-iyunda “Barkamol avlodni tarbiyalashda oila va mahalla institutlarining hamkorligini kuchaytirish chora tadbirlari” 175-sonli qarori qabul qilingan. Ushbu qarorga ko’ra barkamol avlodni tarbiyalash bo’yicha hamkorlikdagi ishlarning chora tadbirlari ishlab chiqilgan[1].

Bu qaror doirasida “Oila, mahalla, ta’lim muassasasi hamkorligi jamoat kengashi” O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012 yil 19-iyunda 175-sonli qaror imzolangan bo’lib oila va mahalla hamda ta’lim tashkilotlarining o’zaro ish shakllari, uslublari maqsad hamda vazifalari ko’rsatib o’tilgan[2].

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim tashkiloti, oila va mahalla hamkorligi maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ularning ijtimoiy faolligi, ma’naviy-axloqiy fazilatlarini hamda ijtimoiy muhitga moslashuvini ta’minlashning muhim omillaridan biridir. Mazkur hamkorlikning samaradorligi ta’lim-tarbiya jarayonida MTT, ota-onalar va mahalla vakillarining o’zaro hamjihatligi, muntazam muloqoti va yagona pedagogik maqsad asosida faoliyat yuritishiga bog’liq.

Maqolada ko’rib chiqilgan hamkorlik shakllari — ota-onalar yig’ilishlari, maslahatlar, seminar va davra suhbatlari, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, oilaviy loyihalar, mahalla bilan birgalikdagi tadbirlar hamda individual hamkorlik — bola tarbiyasida ta’lim tashkiloti, oila va mahalla imkoniyatlarini birlashtirishga xizmat qiladi. Bunda hamkorlikni faqat tadbirlarni tashkil etish bilan cheklamasdan, bolaning rivojlanishini kuzatish, muammolarini birgalikda aniqlash va ularni bartaraf etishga yo’naltirilgan uzluksiz pedagogik jarayon sifatida tashkil etish muhimdir.

Shuningdek, MTT–oila–mahalla hamkorligini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tizimli yo’lga qo’yish ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish, mahallaning

28.09.2026

tarbiyaviy imkoniyatlaridan samarali foydalanish va maktabgacha ta’lim sifatini yanada takomillashtirish imkonini beradi. Shu sababli mazkur uch tomonlama hamkorlikni izchil, maqsadli va o‘zaro mas’uliyat tamoyillari asosida tashkil etish maktabgacha ta’limning muhim vazifalaridan biri sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YHATI.

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 26-noyabrdagi “Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida ilmiy-tadqiqot bazasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 958-son qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan 2012-yil 19-iyunda “Barkamol avlodni tarbiyalashda oila va mahalla institutlarining hamkorligini kuchaytirish chora tadbirlari” 175-sonli qarori;
3. Al-jome’ as-sahih” asari. Ilm o‘rganmoq va ilm o‘rgatmoqning fazilati to‘g‘risidagi hadis, 2003, 49-b.
4. Fayziyeva Z. “MTM va oila hamkorligi” Maktabgacha ta’lim jurnali 2/2016
5. Karamatova.D.S, Tolliyeva.G.R., Qilichova.M.J./O‘quvchilarda ekologik ong va ekologik madaniyatni rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida 2022, 119-b.
6. Oilalar va mahalliy jamoatchilik bilan hamkorlik Toshkent, 2020.
7. Saidova.O‘.G. Ekologik madaniyat tarixi va uning rivojlanish tarixi. Fal.fan.nom.dis..-2008, 5b
8. Usmanova.U va boshqalar Oila va maktabgacha ta’lim tashkilotlarining o‘zaro hamkorligi shakllari article text, 2021